

Entrevista al baró d'Albi

Un lloc per a la noblesa

A tres quilòmetres i mig d'Artesa de Segre, sobre un petit turó encarat a la serralada del Cadí, s'enlaira el castell medieval de Montsonís. El seu propietari, Carles de Montoliu, baró de l'Albi, és un home de tracte planer i cordial.

Viu en el castell, al primer pis, on ha adequat les dependències amb un mínim de confort, sense pretensions nobiliàries. Ens rep amb el desig manifest d'ensenyar-nos-ho tot. De fet, és ell qui indirectament ens ha cridat per a realitzar l'entrevista. Vol parlar-nos de la noblesa, d'aquest món aparentment tancat i obsolet, sovint ignorat, que s'esforça per recuperar un lloc en la vida cultural del país, un lloc que, en definitiva, ens diu el baró, li pertany.

La façana principal del castell està completament restaurada. Una gran finestra del Renaixement català, duta de l'Albi, trenca l'austeritat del mur de pedra. Dels merlets pengen quatre estendards lluents de colors vius amb les baronies de Moncada, Anglesola, Luna i Requesens. A la torre de l'homenatge oneja l'estendard de Ponts.

—*¿Perquè se'n diu torre de l'homenatge? ¿Quins actes s'hi celebraven?*

—Aquí venien els pagesos de la comarca, els que tenien les terres en censos, per a fer els tractes anuals amb el senyor. Donaven el delme de la collita el baró. Durant la guerra dels remenses, la noblesa es posà a favor del Príncep de Viana, fill de Joan II. Aquest els prengué les terres, i esmotxà les torres en senyal de deshonra. Va fer executar el baró i donà els seu dominis als monjos de Poblet que li eren favorables. El títol era l'única cosa del qual no els podia desposseir. Anys, després, Ferran el Catòlic restituí les terres al fill del baró executat.

A l'entrada del castell, enfilats dalt d'unes bastides, uns manobres amb monos emblanquinats estan pintant. L'aire fred penetra per la porta esbatanada i s'infiltra per passadissos i recambres, impregnant de gelor humida els sòlids murs de pedra centenària. Hi ha moviment de gent amunt i avall de les escalinates: treginen quadros grossos de marcs daurats, can-

"La terra no pot canviar de mans". JORDI MOREIRA

vien mobles de lloc...

—*¿Es gaire habitual aquesta efervescència?*

—Estem arreglant una mica les peces principals perquè demà passat hi ha un gran sopar al castell. Ve la Duquesa d'Alba. ¡Serem més de dues-centes persones! És un acte que ha organitzat la cofradia dels Vins de Lleida. De tant en tant inviten personalitats importants per a fer propaganda de la seva entitat i dels seus vins. No fa gaire va venir Camilo José Cela. Ara han invitat la duquesa. Hi va acceptar perquè jo li ho vaig demanar. Hi

tinc molta amistat. Durant els onze anys que he estat president de la Creu Roja ella va ser presidenta dels donants de sang. Ens hem relacionat molt. Arriba dissabte a Lleida, visita les instal·lacions de la Cofradia i dina amb el Consell Executiu. L'acte religiós i la investidura (la fan *mestressa de la Cofradia*), tindran lloc al castell de Montclar, (amb el que sempre realitzem moltes coses junts perquè som molt amics i estem molt a prop) i després el sopar es farà aquí. Tots aquests petits esdeveniments ajuden a fer conèixer el castell i que la gent tingui ganes de venir-lo a visitar.

—*¿Què se'n sap dels orígens del castell?*

—Aquest castell era una torre de defensa que va ser conquistada el 1024 i transformada posteriorment en castell pel cavaller Arnau Mir de Tost, Viscomte de Ager, el qual estava al servei dels dos comtes, el de Barcelona i el d'Urgell. El pacte que hi havia entre els dos comtes, que en aquells moments lluitaven junts, era que un terç dels castells conquistats se'ls quedés el comte d'Urgell i els altres dos terços el comte de Barcelona, que era el més poderós, el que tenia més homes. Aquest va tocar al comte d'Urgell. El cavaller Arnau cedí més tard el castell a la seva filla Ledgarda quan aquesta es casà amb un Cabrera.

En un dels salons, curiosament emmarcat, hi ha l'arbre genealògic de la família amb les tres branques principals emparentades. Remonta fins el 1075. Al costat del nom dels avantpassats, i fins al nom del baró i del seu fill, hi ha dibuixada una Creu de Malta.

—*¿Sou cavaller de l'ordre de Malta?*

—¡I tant! Justament acabo de tornar de Roma on hi tenim la seu, Via Condotti, tocant a Piazza Spagna. També he fet posar la creu al costat del nom del meu fill que ja compta en l'arbre genealògic.

—*¿Es hereditari aquest títol?*

—No. Però només hi tens dret si el teu

pare la té. L'has de demanar, t'has d'inscriure i has d'anar a les reunions. Has de participar, jo mai no he fet cap pas perquè el meu fill fos de l'Ordre. Aquestes coses no es poden forçar. Però ara ell sen'ha volgut fer i jo n'estic molt content.

—*En els seus orígens aquesta Ordre era hospitalària i posteriorment es convertí en una ordre militar. ¿Quin sentit té avui, ser Cavaller de l'ordre de Malta?*

—Actualment és una institució de tipus nobiliari que manté activitats hospitalàries i filantròpiques. Hi ha cavallers de tot Europa (alemanys, anglesos, austríacs, italians,...).

—*¿Els cavallers de l'Hospital de Sant Joan eren tots nobles?*

—Eren essencialment nobles que havien fet vots de pobresa. Però també hi havien religiosos que, sense ser d'una ordre concreta, depenien del Papa. Vull fer constar que recent fundada l'Ordre a principi del segle XII, alguns dels primers *Grans Mestres* ja van ser catalans; entre d'altres, uns mallorquins, els Cotoner, dels quals l'actual Nicolàs Cotoner, Marquès de Mundejar, és el descendent directe.

Sobre una vella arca arrambada a la parret, feu un llibre immens de cobertes de pell dura i pàgines encarcerades. És del 1898. Es titula *El liberalismo es pecado*. Està editat en vuit llengües diferents: català, llatí, grec, italià, portugués...

—*¿Eren catòlics exaltats els vostres avis?*

—La família dels avis eren carlins. Eren partidaris de l'adveniment de don Carlos VI i contraris a Alfons XII. El meu avi va ser president dels carlistes catalans. Formaven part d'una noblesa tradicionalista; eren catòlics ultraconservadors que no volien discutir res. Estaven convençuts que tenien la raó. Consideraven que tot allò que era democràtic i liberal era pecat. Un aspecte més positiu del seu catolicisme va ser la lluita que va menar contra els duels, encara en vigor fa un segle. El meu avi va ser president de la Lliga anti-duelista d'Espanya. Gràcies a ell es van acabar els duels.

Entre els nombrosos documents escrits que posseeix el baró trobem un llibre de comptes en llatí que data del 1310 i on consten les compres i les vendes de les propietats de la família. En el marge del text, hi han operacions escrites en xifres grosses. El patrimoni rústic heretat s'ha anat traspasant rigorosament de pares a fills. Carles de Montoliu ens ensenya, des d'una finestra del saló, l'extensió de les propietats que cultiva i que s'extenen al peu del castell.

—Van del Segre, des d'aquella filera de pollancre que vaig fer plantar jo mateix, fins a la carretera. Hi ha cinquanta hectàrees de regadiu i cent cinquanta de seca. Cultivem sobretot vinya i blat de moro.

Carles de Montoliu és enginyer agrícola. Té la *Gran Cruz del Mérito Agrícola* de l'estat espanyol i és *Officier de l'ordre du Mérite Agricole* de França des de l'any 1969. Però, per damunt dels títols, ell s'estima la terra dels seus avantpassats.

—Per res del món no vendria aquestes terres. Ser l'hereu, amb vuit generacions al darrere, és un fet molt important. Reps una herència de dalt i la teva obligació és traspasar-la intacta o millorada al de baix. La terra no pot canviar de mans. Hi tens afecció. Fa vuit-cents anys que aquestes mateixes terres van passant de pares a fills.

El baró ens mostra un anuari força gruixut que conté el *Real Cuerpo de la Nobleza, Antiguo Brazo Militar del Principado de Cataluña, Rosellón y Cerdeña*. És un index on consten els nobles de Catalunya, amb els títols i les ordres a les quals pertanyen.

—Això de *Antiguo Brazo Militar* ve de quan el parlament de Catalunya, en lloc de reunir els diferents partits polítics, reunia les classes socials que procedien dels tres braços: clero, burgesia i noblesa (que de fet estava formada pels militars d'aleshores).

En el citat anuari del baró hi consta com *Excelentísimo Señor Don Carlos de Montoliu i de Carrasco, Barón de Albi, Caballero de gracia i devoción de la Soberana Orden Militar de Malta i de la Real hermandad del Santo Cáliz de la Nobleza de Valencia*. Tots aquests noms tan ampul·losos sonen anacrònics, desfats. Però, de mica en mica, en el transcurs de l'entrevista, quan anem coneixent més a prop el baró, a mida que anem entenent el sentiment que l'uneix a tot un passat tan llunyà i ahora tan viu per a ell, aquests títols, paulatinament, van adquirint sentit. La història, avorrida i confusa per a nosaltres, resumida en noms abstractes i dates que memoritzem per obligació, és, per a Carles de Montoliu, un pou inesgotable d'anècdotes familiars. Mentre anem descobrint les diferents dependències del castell, Carles Montoliu ens va parlant dels seus avantpassats més significants.

—Ha de pensar que la noblesa catalana ha desenvolupat, de sempre, un paper polític molt important del qual actualment se'n parla molt poc, sense comptar els càrrecs militars que tots, evidentment,

eren ostentats per nobles. Berenguer de Montoliu, per exemple, va ser vice-almirall de Roger de Llúria l'any 1285. Els càrrecs de responsabilitat, la defensa dels dominis catalans, el nomenament dels alcaldes, tot era tasca dels nobles. Els comtes de Barcelona o el rei d'Aragó, tenien virreis, gent de la noblesa, un Cardona, un Moncada, un Erill... que governaven les possessions catalanes. Al 1404, el baró d'Albi, ambaixador de Catalunya a Madrid durant 4 anys, del 1684 al 1688. Va ser nomenat ambaixador per l'últim Àustria, Carles II, i que el va fer, a més, Gran d'Espanya. Aquests càrrecs van desaparèixer amb els Àustria al segle XVIII, en el moment de la successió de dinasties. El Borbons van traure tots els ambaixadors i tots els virreis. En la celebració del milenari, s'ha oblidat el paper tan important que ha tingut la noblesa en la història de Catalunya. S'ha parlat del clero, de la indústria catalana, inclús de l'agricultura, però no s'ha parlat de la noblesa. Una tercera part dels presidents del Consell General de Catalunya han estat gent de la noblesa. Tenim un lloc a recuperar. M'agradaria que els nobles intervinguessin en la vida cultural. Jo crec que tenim molt a dir. Estem intentant de reunir arxius, papers que podrien quedar a la Generalitat per consultes, pels historiadors, per a estudis...

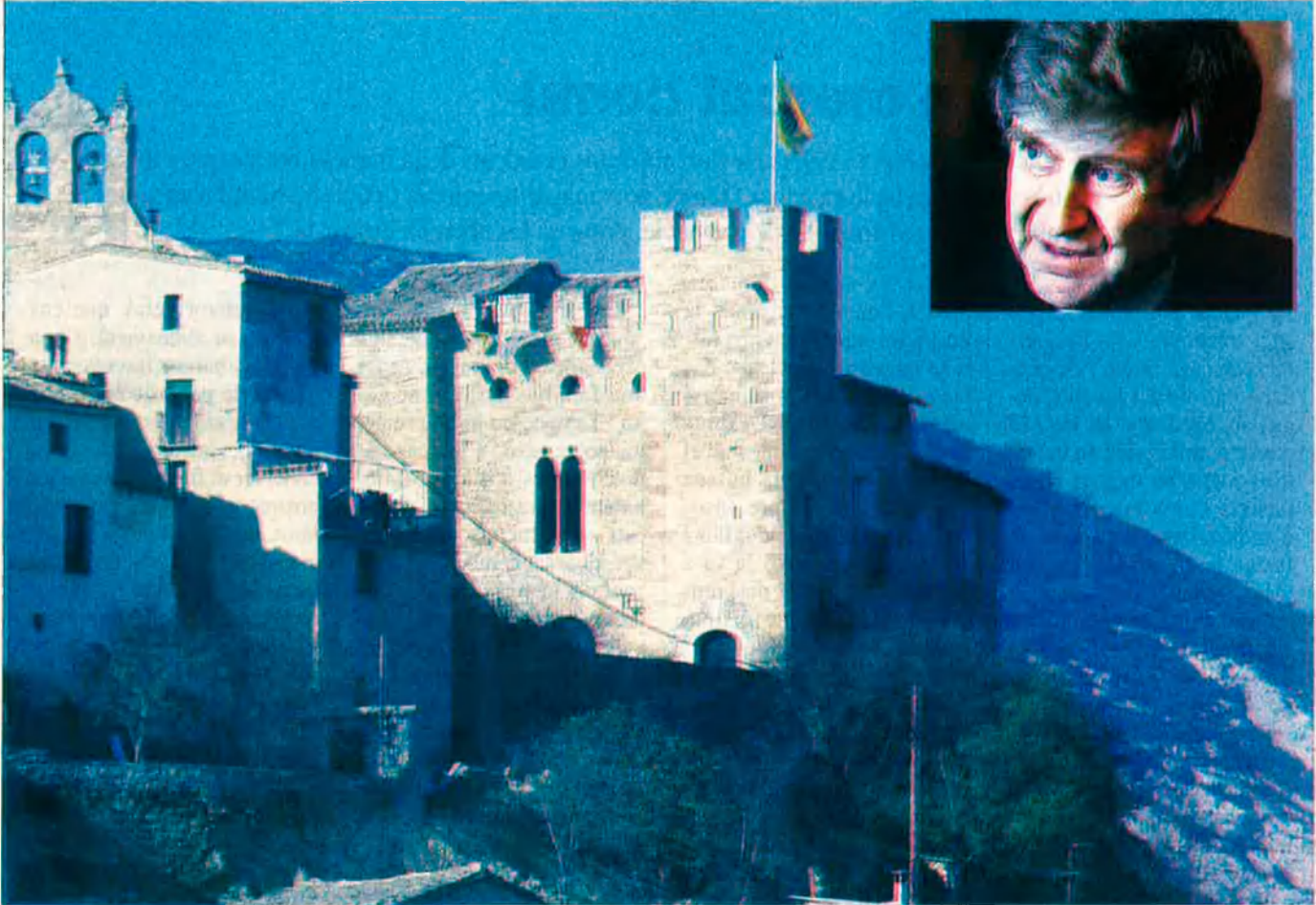
Ja fa tres anys que el Castell de Montsonís, conjuntament amb el Castell de Monclar situat a pocs quilòmetres, organitza uns concerts d'estiu amb el lema Música als Castells.

—*¿Tenen públic aquests actes?*

—Molt, cada vegada més. Aquest estiu hem muntat tres concerts. Ha estat un gran èxit. Han vingut unes 400 persones. A més, ara la gent ja ho comença a conèixer, me'n parlen, m'ho demanen. Aquest ha estat el primer any que la Generalitat ens ha subvencionat en part. Són concerts gratuïts que es realitzen mitjançant patrocinadors. Queda molt bonic. Es fan davant de la façana principal. Aquest any també hem fet un concurs de pintura ràpida. Han vingut, per primera vegada, deu artistes que han pintat el castell i el poble. Volem que les cases històriques tinguin una representació cultural a Catalunya. Volem tenir reunions amb historiadors...

—*¿Però n'hi ha gaires de nobles amb castells habitables que tinguin les vostres inquietuds?*

—Aquí a Catalunya som uns quinze. Em refereixo a nobles que realment visquin en els seus castells. Ens hem reunit aquest estiu. Volem anar configurant una

"A Catalunya som uns quinze els nobles que vivim en els seus castells".

JORDI MORERA

organització on hi hagin uns guies experts, posats per la Generalitat, que coneixin bé la història i la puguin anar explicant a la gent que vingui a visitar-lo.

—*Sou Delegat de la Asociación Española de los Amigos de los Castillos de Europa. ¿Que implica aquest càrrec?*

—A l'estat espanyol hi ha la *Asociación Española de los Castillos de Madrid*, que té una secció a Catalunya. Arrel dels concerts, el president d'aquesta associació, el marquès de Sanes, em va demanar si volia ser el delegat dels castells espanyols a Europa i jo vaig acceptar. A Europa aquesta associació s'anomena Unió Europea d'Associacions de Cases Històriques però s'ocupa no solement de castells sinó també de grans propietats. Es reuneixen periòdicament. Estan molt organitzats i duen a terme moltes activitats. Per primera vegada, fa un parell de mesos, vaig anar a ocupar un lloc en nom de l'estat espanyol a la reunió europea que se celebrà a Suïssa.

—*La resta de països europeus tenen subvencions estatals per a la conservació i restauració dels castells ¿Quina és*

la situació a Catalunya?

—Cada país funciona de forma diferent. Dels països que jo he visitat el que més ben muntat ho té és França. Al propietari d'un castell o d'una casa històrica que tingui unes despeses de restauració (teulades, parets... no s'inclouen mobles), i que deixi visitar, li donen la meitat de la factura de la restauració. Això l'estat. Però, a més, el municipi pot donar un 30 % més. És a dir, que el propietari només ha de pagar el 20% dels treballs realitzats. Això és molt important. A més d'aquesta ajuda hi ha l'ajuda fiscal. Es desgrava el cent per cent d'allò gastat cada any. Els que no deixen visitar els castells també tenen una ajuda fiscal però és només de la meitat. En aquests moments jo he anat a la Generalitat de Catalunya i els he ensenyat aquestes lleis franceses. A l'estat espanyol fins ara no es dona cap subvenció. L'única llei que existeix parla d'una desgravació fiscal del 5% a condició que es deixi visitar el castell. ¡És ridícul! I per descomptat, el que deixa visitar el castell no té absolutament res. La Generalitat està estudiant una fórmula. Ha reaccionat

bé. Volen supeditar la subvenció a condició que fem unes rutes turístiques. Nosaltres hem pensat de fer un tríptic com els que es fan a fora. Ara estem en un moment de reflexió.

—*¿Què en pensa el seu fill de tot això? ¿S'hi sent lligat a la història dels seus avantpassats?*

—Sí, sí. Molt. Ja té consciència dels seus deures com a hereu. Sap que rebrà una herència que té l'obligació de traspasar al següent; un títol que haurà de cedir al seu successor; sap que ha de conservar el castell i que l'ha de millorar. Jo crec que, a hores d'ara, ja sent un cert orgull de descendència.

Després de signar en el llibre d'Honor del Castell, el baró ens regala una ampolla de vi del seu celler, vi de les vinyes que pertanyen a la família des de fa viuit-cents anys. Havíem arribat amb un cert escepticisme i marxem ara agradablement sorpresos: els nobles de Catalunya que s'estimen la seva història tenen, sense dubte, molt a dir i a fer.

Zeneida Sardà